

შინაგონი მამალა გონაშვილთან

მივესალმებით ქალბატონ მაყვალა გონაშვილს მესხეთის მიწაზე. მოხარულები ვართ, რომ იგი ეწვია სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტს. რა თქმა უნდა, ეს მისი პირველი ვიზიტი არ არის სამხრეთში, რამდენადაც ქალბატონ მაყვალას თაოსნობით პირადად და მთელი მწერალთა კავშირი აქტიურად და სისტემატურად მონაწილეობს რუსთაველისადმი მიძღვნილ პოეზიის დღესასწაულზე.

ქალბატონი მაყვალა ათ წელზე მეტი ხელმძღვანელობდა საქართველოს მწერალთა კავშირს. მისი ღვაწლია, რომ ჩვენს ქვეყანას ჰყავს მწერალთა ძირითადი ბირთვი, არსებობს და წარმატებით ფუნქციონირებს ქართველ მწერალთა შემოქმედებითი კავშირი, რომლის ტრადიციები მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან იღებს სათავეს.

უხუცესი პოეტი ჯანსუღ ჩარკვიანი აღნიშნავს, „ქალბატონი მაყვალა რომ არა, დღეს ბოროტთა ხელში წაიშლებოდა ქართველ მწერალთა კავშირი“ (გონაშვილი, 1914: 76).

ჭაბუა ამირეჯობი წერდა: „მაყვალა გონაშვილმა კარგად იცის ქვეყნის წინაშე რაოდენ დიდი ვალი აქვს, როგორც ქალსა და როგორც პოეტს“. „იცის, რომ „საქართველოში ათეზის ძნელია იყო პოეტი და იყო ქალი“ (გონაშვილი, 1914: 62).

ქალბატონი მაყვალა მრავალი კრებულის ავტორია: „აქედანა და თქვენამდი“, 2009; „მართალს ვიტყვი“, 2007; „გუმბათებიდან მზის მადლი ჟონავს“, 2004; „სალოცავო ჩემო, საფიცარო ჩემო“, 1994; „მზის ცრემლი“, 1988; „ყაყაროების კოცონი“, 1985 და 2014 წელს გამოცემული ორტომეული „უფლის ყვავილი“ და „ღირსახსოვარი“. ეს არის ბრწყინვალე, ორიგინალური პოეტური გამოცემა. „ღირსახსოვარი“ მკითხველს სთავაზობს მაყვალა გონაშვილისა და მისი შემოქმედების შესახებ ცნობილი კრიტიკოსების, მეცნიერების, მწერლებისა და პოეტებისა და სხვა გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეთა წერილებსა და ნააზრევს. ეს არის ჯანსუღ ჩარკვიანის, რევაზ მიშველაძის, რეზო ჩხეიძის, ლეილა აბაშიძის, გივი თოიძის, ვაჟა

აზარაშვილის, მურმან ჯგუბურიას, გიორგი გიგაურის, დავით შემოქმედელის, ლადო მრელაშვილის, გივი ჭიჭინაძის, ფრიდონ ხალვაშის, ოთარ რამიშვილის, მზია ხეთაგურის და სხვათა მაღალი შეფასებები ქ-ნი მაყვალას პოეზისა და მოღვაწეობისა.

ქ-ნ მაყვალას ლექსებზე „ოცნების ქალაქი“ და „თეთრი ნიჟარა“ შექმნილია კომპოზიტორ ვაჟა აზარაშვილის მუსიკა. ეს და სხვა ლექსები უკვე სიმღერებად იქცა. დიდება და სახელი პოეტს მისმა პოეზიამ, ნიჭმა და ღვაწლმა მოუტანა. ამ საკითხზე ბევრი პოეტი, კრიტიკოსი, ხელოვანი და საზოგადო მოღვაწე გამოთქვამს აზრს თავის წერილებში. ამავე დროს, ისინი ხაზს უსვამენ მის მამულიშვილურ განწყობილებებს, მის ეროვნულ სულისძიერ სამყაროს, აღნიშნავენ მისი, როგორც ქალის პოეტურ ღირსებებს.

მრავალფეროვანი და საინტერესოა ქ-ნ მაყვალას პოეზია, მისი თემატიკა პრობლემატიკა და ძირითადი ტენდენციები მოიცავს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ და რელიგიურ პრობლემებს, ხოლო ლირიკული განწყობილებები განასხვავებს მას სხვა პოეტი ქალებისაგან, რომელთაგან განსხვავებით მის შემოქმედებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ოჯახურ თემატიკას, ოჯახური პრობლემა, ოჯახური ცხოვრების იდილია და ოჯახურ-პიროვნული ტკივილები მეტად მგრძობიარედ, რეალისტურად და პოეტურ ფერებში აქვს ასახული.

გარდა აღნიშნული პრობლემებისა, გამოიყოფა პოეტის ადგილისა და მისი ფუნქციის საკითხები თანამედროვე ცხოვრებაში. მტკივნეულად და დაკნინებულად წარმოაჩენს იგი პოეტს და ზოგადად შემოქმედი ადამიანის ბედს. ეს განსაკუთრებით ნათლად ჩანს კრებულში „უფლის ყვავილი“.

დღევანდელი პოეტის ბედი მკვეთრად განსხვავდება XIX საუკუნის პოეტის ბედისა და საზოგადოებრივი მდგომარეობისაგან. ილიას „პოეტის“ მიხედვით პოეტი ერის წინამძღოლი, მისი მოტირნახულეა. იგი ზეციური მაღლით ცხებულია. აკაკისთან სიმართლის მთქმელი – „გარემოების საყვირი“, რომელიც მხოლოდ მას ამბობს, რაც თვითონ დაუნახია და გაუგონია. კომუნისტური რეჟიმის დროს პოეტი პოლიტიკური დიქტატის ქვეშ იყო მოქცეული, მაგრამ დაფასებული და გარკვეულწილად უზრუნველყოფილი იყო. დღეს კი პოეტი არ არის დაფასებული.

როდესაც მსაჯულს ასე შვენის ქურდის მანტია,

როდესაც მეფეს ჩაუცვია ხალათი ვაჭრის,
ჰეი, პოეტო, ვინ გინდოდა ნაზი ბუღბუღი?
ძალდი ხარ, ძალდი, ქვეყნის ბედზე მიბმული ჯაჭვით
(„ვალი“).

გიორგი ლორთქიფანიძე წერს: ”ჩვენს გაუსაძლის დროში
სათქმელს რა დაუღვეს ნაღდ შემოქმედს; რა დაადუმებს
მამულზე შეყვარებულის კალამს;

იგი როგორ მოითმენს ბობოლებს განზრახვას, შებღაღონ
ყოველი ღამაში და საოცნებო, ეროვნული და ადამიანური;
გაყიდონ და გადამთიელს გაატანონ წინაპართა მიერ წლობით
ნაგროვები განძი, ბინძურ ფეხს გაათეღინონ ოფლით მოხე-
ლილი მიწა და ნაფერები კარ-მიდამო... და პოეტმაც გაბე-
დულად შემოჰკრა განგაშის ზარი:

„და იყიდება ყოველითა, – სულიც, სხეულიც,
ჩემი სამშობლოც, უფლის კვართად გადაქცეული.
დღეს მალალ სკამზე თუ იხილავთ, – გუშინდელ ფირალს!
როდის ინებებს რეჟისორი ბედნიერ ფინალს!“

ამბობენ, მეფის კარზე შურს არ სძინავსო... ვაი, რომ ეს
დასაძრახი თვისება არც სხვებს ივიწყებს... როცა მწერლებმა
მაყვალა გონაშვილი თავიანთ თავკაცად აირჩიეს, ზოგიერთს
ძალზე ემწარა. დაიწყო მითქმა-მოთქმა, უსამართლო კრიტიკა,
ავსიტყვაობა... პოეტი სწორედ ასეთებზე წერს:

„ვიღაც ფეტვივით მოგაყრის ჭორებს,
ვიღაც ქარივით გაგაქილიკებს“.

მაყვალა გონაშვილის შემოქმედებაში ერთმანეთს ერწყმის
ეროვნული და ოჯახური პრობლემები, რომელთაც თან ერთ-
ვის პოეტისა და ქალის ბედის ფუნქციის ნოვაციური საკითხი.

„არა მარტოდენ მამულის, ანდა,
არა მარტოდენ წინაპრის ვალით,
საქართველოში ათგზის ძნელია,
იყო პოეტი და იყო ქალი...
...ეს იმას ნიშნავს, რომ ცალი ხელით
აკვანს არწევდე, სად სხივი ჩადგა,
ხოლო მეორით – კემსავდე ძველი
მეტაფორებით გაცვეთილ ფარდაგს...
...ეს იმას ნიშნავს, არ განუგეშონ,
როცა სიცოცხლედ გიღირს ნუგეში,
ეს იმას ნიშნავს, იყო ქალდმერთი
კაცის და მიწის მძიმე უღელში“...

მხოლოდ მაღალი ზნეობისა და წმინდა პოეტური სულის ადამიანს აქვს უფლება (და უნარიც) წარმოთქვას ასეთი სტრიქონები:

„...უნება – ზმანება, შვილი – სიშორე,
სისხლის ცრემლებით გამოტირება.
რწმენა – სიმაღლე, გოლგოთა – ჯვარცმა...
მამა უფალმა ასე ინება.
ჰო, აღასრულა, რაც გადუწყვიტეს,
რაც დაუწერა განგებამ ბედად,
თქვენთვის ის ღმერთის ძეა მაღალი,
მაგრამ მე მაინც დედა ვარ, დედა
და მეც ვიტვირთე თქვენი ცოდვები,
მეც რწმენის ჯვარზე ათასჯერ მაცვეს“...

საქართველოს თემა იმდენად მნიშვნელოვანია ქალბატონი მაყვალას შემოქმედებაში, რომ იმ ლექსებშიც კი, რომლებიც მიძღვნილია ახლობლებისადმი, მეგობრებისადმი, ბუნებისადმი თუ სიყვარულისადმი, ვერ შორდება ამ თემას და ამა თუ იმ სახით მაინც ახსენებს საყვარელ სამშობლოს.

მაყვალა გონაშვილი არის პოეტი – წინამძღოლი, პოეტი – მებრძოლი, პოეტი – მემამბოხე. სამშობლოსთვის და ერისათვის თავდადებული პოეტი, მაგრამ ეს მისი შემოქმედების ერთი მხარეა. არსებობს მეორე მხარეც – მისი სითბოთი და სიკეთით სავსე ღირიკული ლექსები. ლექსები მიძღვნილი მშობლებისა და შვილებისადმი, მეუღლისა და მეგობრებისადმი, ლექსები, რომლებიც გამოხატავენ მის შინაგან სამყაროს, მის გუნება-განწყობილებას, წუთიერ სისუსტეს, მწუხარებას, სიხარულს და ბედნიერებას. ისინი ისეთივე მშვენიერი და იღუმალებით სავსენი არიან, როგორიც თვითონ მაყვალა გონაშვილია – ქალი, სიყვარულისათვის და მეგობრობისთვის დაბადებული.

„...გზა-გზა გაფანტე ჩემი ლექსები,
მზეზე გაფინე ჩემი ცრემლები,
ჩემი ძვლებიდან ამოვალ აღვად
და მწვანე ჩრდილად შემოგეკვლები...
...ბედნიერი ვარ, მიყვარხარ, რადგან
შენით გავიგე სოფლის აგ-კარგი,
ვლოცავ და ვწყევლი ბედსა და გამჩენს
და მეშინია შენი დაკარგვის“.

კრიტიკოსი მურმან ჯგუბურია მ. გონაშვილის კრებულზე წერს: „ერთხელ გრიგოლ რობაქიძეს ახლო მეგობარმა ახალგაზრდა კაცის ნაწერებით საესე საერთო რვეული მიუტანა. მაესტრომ იკითხა: „რა რვეულიაო“? „ლექსებს წერს“, – უპასუხა ნაცნობმა სტუმარმა. „რა აწვალებს?“ – ისევ იკითხა თუ ჩაილაპარაკა მასპინძელმა“.

აი, რანაირ კითხვას უნდა უპასუხოს ამა თუ იმ შემოქმედის ნახელავმა.

ამ კრებულს, რომელსაც, ჩემი აზრით, ზუსტი სახელწოდება აქვს შერჩეული („გუმბათებიდან მზის მაღლი ჟონავს“), თან ერთვის სამი მოკლე სიტყვა.

ყოველი ახალი წიგნის დაბადება, მოძველებული შედარება რომ მოვისმოთ, ყოველი ახალი პირმშოს დაბადებასთანაა გაიგივებული.

ახალშობილს, როგორც წესი, სადღეგრძელო უნდა ეთქვას. ჭაბუა ამირეჯიბი:

„მან (მაყვალა გონაშვილმა) ხელთ იპყრო პოეზიის აწმყო“.

ჯანსუღ ჩარკვიანი:

„ახალგაზრდა პოეტი ქალის ლექსთა მშვენიერება...“

ვახტანგ ღლონტი:

„ღვთის წყალობაა მაყვალა გონაშვილის ჩვენს შორის არსებობა“...

მაყვალა გონაშვილი ხელმძღვანელი იყო იმ მწერაღმართთა კავშირის, რომლის თავმჯდომარეებიც გახლდათ სხვადასხვა დროს სახელოვანი ქართველი მწერლები. მაშინ ყველა თავმჯდომარემ კარგად იცოდა, რომ თავმჯდომარეობა კი არა, მისი კალამი გადაარჩენდა. თანამედროვეობის საჭირბოროტო საკითხებს მაყვალა გონაშვილი თავისი ლექსებით ეხმიანება, იგი ცდილობს, ერთი მხრივ, ასახოს მწარე სინამდვილე და, მეორე მხრივ, დაეხმაროს საზოგადოებას, “გადაარჩინოს” იგი. ამხილოს ცუდი და შეუმსუბუქოს ერს მძიმე ყოფა.

„გზა აბნევია ფუძის ანგელოზს,

ჩამოქცეულია მაღალი ჭერი,

და შმორის სუნით გათანგულ ქალაქს,

ავტომატების აღვიძებს ჯერი...“

„ქალაქი – ბაზარი,

ამბები საზარი,

შიმშილით სულს დაფავს

თუ ვინმე შემოგვრჩა,

უმწიკვლო, უმწეო,
ნაზი და მწყაზარი...“

ასეთია რეალიზმი!

„...საკუთარ ჯარზე გულაყრილებს
ლტოლვილებს ენატრებათ ყიფიანები“.

ასეთია ჩვენი სინამდვილე!

„უმწეო მათხოვრები,
იარადიანი მათხოვრები...“

ასეთია ჩვენი ყოფიერება!

„გადარჩენა – ცხოვრების მიზანი.
საკუთარ სამშობლოში ხიზანი...“

და ისევ:

„ეს არაა პოეზია, ეს არც პროზაა,
ისე როგორც თბილისი –
აღარც ქალაქია – აღარც სოფელი...“

ავადაა ქალაქი.

„ამ ავადყოფობას სახელი არ ქვია.
ამიტომაც ვერ იშოვი საჭირო წამალს...“

და ისევ რეფრენი:

„ქალაქი – ბაზარი,
ამბები – საზარი...“

ეს ჭეშმარიტად მაღალი რანგის პოეზიაა.

ამ კრებულის ყველა ლექსი თითქმის ერთმანეთს ენათესა-
ვება, აგრძელებს და ერთ მთლიან გუნება-განწყობილებას
გვიქმნის, რათა კარგად დავინახოთ და გავაცნობიეროთ ჩვენი
მწარე სინამდვილე:

„აი, ეს კაციც, გულზე მკვდარი შვილის სურათით,
იქნება ტყუის?! ეჭვიანად უცქერენ მოხუცს...“

და ისევ გულისწამდები სტრიქონები:

„რომ შია, ისიც ტყუილია?
რომ სცივა, – ისიც?

და ესეც იქნებ მეტრო არაა? – ჯოჯოხეთია...
როდის მივალწვეთ უკანასკნელ გაჩერებამდე?“

ასეთი მოულოდნელი (უცაბედი, როგორც თვითონ გვეუბ-
ნება) პოეტის წარმოსახვა, რაც შექმნილი ვითარებიდან გა-
მომდინარეობს.

„მეტრო – ჯოჯოხეთი?
რა საოცრებებს იტევს საზარი ქალაქი“!
„ჯაბა იოსელიანის კოპლებიანი ბაბთა...“

„გია ჭანტურიას მეწამული პერანგი...“
ასეთი კონტრასტულია ჩვენი ქალაქის სურათები.
და რანაირი უნდა იყოს ამ სურათების აღმნუსხველის ყო-
ვაცხოვრება?

„ვარ შიშნაჭამი და უჭმელი...“
ასეთი კონტრასტულია თავად პოეტის განწყობილება.
„სანამდის ვახართ ჩვენს ბაღში ეკალი,
მტრის კარზე ვარდი და პირიმზე,
რა ვუთხრა მე შვილებს, რა თვალით შევხედო,
ან მკვდრებთან რა პირით მივიდე?“

ტელევიზორი კი თავისას უბერავს:
„ვის უნდა მოიგოს ოცი ათასი?“

და პოეტი იწყებს ახალ ლექსს:
„მე მინდა მოვიგო ოცი ათასი“.

და განა მართლა ფულის მოგება უნდა, ასე რომ ამბობს,
არამედ სიტყვამ (მოგებად) ათქმევინა ეს ლექსი, – ტელევი-
ზიით ათასჯის მოსმენილმა სიტყვამ:

„მე ვერ მოვიგე ვერც ერთი ომი,
მე ვერ მოვიგე შენი გული,
ვერც თავგანწირვით, ვერც სიყვარულით,
ვერცა აკვნებთან ღამეთა თევით,
ვერცა თურქეთში ჩანთების თრევით,
ვერც ბაზრობაზე
ხმაჩახლეჩამდე შეძახილებით“...

ნაღველის მომცველია მაყვალა გონაშვილის მრავალი ლექსი.

„ვინ გაპატიებს თუ ხარ კეთილი,
სათნო, უმწიკველო და უშურველი...“

არავინ გაპატიებს, ცხადია, იმიტომ, რომ ჩვენ ვართ,
ქართველები, და კარგად ვიცით, ვის როგორ უნდა მოვექცეთ,
სვეტიცხოვლის აღმშენებელს მკლავი უნდა მოვჭრათ, სამიზე-
ზოს რა გამოლევს! „რატომ კარგი აგივია?“ – აი მიზეზი!
„ცუდას რად უნდა მტერობა, კარგია მუდამ მტრიანი“, – აი
მიზეზი! და მთლად თავის მოსაჭრელი: „შური, მწუხარება
სხვისა სიკეთესა ზედა!“

თუმცა, ეს ყველაფერი მაინც დროებითია და ესაა სწორედ
გასაკვირი! ანუ: ვიდრე ცოცხალი ხარ, თორემ, როცა არ
იქნები, ვინ არ მოგინატრებს და მოგისაკლისებს:

„ჯერ უნდა შურის ჯვარზე გაგაკრან,
რომ დაგინახონ და მოინატრონ...“

„არ ახალია, ესე, ძველია“, მაგრამ მაყვალა გონაშვილი სწორედ რომ ჩვენებური, წეს-ადათის მიმყოლი და შემნახველია. და არა მარტო სიტყვით, სხვათა შორის, არამედ საქმით. აი მისი კიდევ ერთი ლექსი, რასაც სწორედ მხატვრული კონკრეტულობა უდევს საფუძვლად.

„შენ კი სადაც გაივლი, ეკაღს გამოედები“-ო, ეუბნება პოეტი თავის დობილს, – ეუბნება მწარე სიმართლეს...

ამ ლექსით თავად ქართველი ესაღბუნება ლექსის ადრესატს, ნათელი, სადა, ხალხური ლექსის სინათლით გაჯერებული, ანუ აქ თავად ლექსია სამკურნალო საშუალება, წამალი, ქაფური, ტკივილის გამაყუჩებელი.

პოეტი ესმინება აწ უკვდავებაში გადასულ გენიალურ მამულიშვილს ჰამლეტ გონაშვილს.

„შენი ხმა ჰგავდა სამშობლოს წარსულს,

რაც გვაღაღებს და თანაც გვაწამებს...“.

პოეტი ხალხშია და მარტოა. მარტოა და, მარტოა, გრანელის გამონათქვამისა არ იყოს, ნაცნობია ყველა. მოწყენაა შინ და გარეთ გამეფებული: „სარკმელთან, გაბზარულ ბოთლში ხუნდება ქაღალდის ვარდი“. მაყვალა გონაშვილის პოეზია არის თანამედროვე ქართველის ტკივილი, ქალი პოეტის ჭეშმარიტი პოეტური მედიტაციები, პოეტის ძირითადი საფიქრალია ოჯახი, პოეზია, სამშობლო. იგი თავისი ლექსებითა და დიდი ღვაწლით ქართული მწერლობის, ქართველი ერის წინაშე უდავოდ იმსახურებს დიდ და საპატიო ადგილს როგორც ქართული პოეზიის ისტორიაში, ისე ქართველი ხალხის ეროვნულ ცნობიერებაში.